

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

У статті проаналізовано та узагальнено проблеми термінології; розглянуто погляди науковців щодо статусу терміна в сучасному мовознавстві; обґрунтовано досягнення та проблемні питання сучасних термінологічних досліджень; визначено лінгвістичні основи формування термінологічної компетентності. У статті також визначено пріоритетний напрям роботи університетів для підвищення конкурентоспроможності та окреслено роль студентів-іноземців у цьому процесі; визначено цілі залучення іноземних студентів до українських вузів та проаналізовано аспекти формування термінологічної компетентності.

Ключові слова: термінознавство; термін; термінологія; терміносистема; термінологічна номінація; студенти-іноземці.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Залучення іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України є пріоритетним напрямком діяльності вищих закладів та сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності на світовому освітньому просторі.

О. Арефьев наголошує, що у всьому світі уряди та вищі навчальні заклади проводять активну роботу щодо залучення іноземних студентів у вузи, керуючись різними цілями: отримання прибутку, культурна дипломатія, сприяння інноваціям та підвищення ефективності виробництва, розвиток міжнародного співробітництва [1, с. 46–58].

Навчання учнів-іноземців термінології постає комплексний динамічний процес, який реалізується в трьох аспектах: загальнодидактичному (горизонтальному: «від центру до периферії» – від української мови до інших загальноосвітніх, передусім, загальнонаукових предметів); професійно-дидактичному (вертикальному: перекладмови науки з загальноосвітнього рівня на науково-професійну мову вузівського рівня); лінгводидактичному (вивчення мови постає в загальнодидактичних поняттях).

Педагогічні дослідження, що проводяться в Україні та в ближньому зарубіжжі в останні десятиліття, свідчать про активну розробку базових ідей компетентнісного парадигмального підходу до аналізу змісту освіти. Спочатку ХХІ століття в змісті іншомовної освіти з'явилася нова наукова парадигма – компетентнісна, яка прийшла на зміну традиційній побудови змісту освіти в форматі «знання-вміння-навички».

Компетентнісний підхід в освіті дозволяє вирішувати одну з основних проблем пов'язану з труднощами реалізації набутих студентами знань, умінь, і на-

вичок на практиці. Компетентнісний підхід в освіті означає розвиток у кожного студента здатності до самостійного пошуку вирішення проблем різного характеру за допомогою як соціального досвіду, так і свого власного.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У контексті компетентнісної парадигми студент-іноземець повинен не просто практично опанувати українську мову як засіб спілкування, а діяти як соціальна особистість, тобто член суспільства, який здатний виконувати певні завдання в певних життєвих умовах та соціокультурному оточенні. Тому при навчанні мови до уваги беруться також пізнавальні, емоційні, вольові та інші індивідуальні якості та вміння студента як представника соціуму [11, с. 9].

Важливим аспектом вивчення української мови студентами-іноземцями є вивчення професійної термінології. На нашу думку, саме через ознайомлення студентами з термінологічними одиницями відбувається активний процес вивчення мови.

Дослідження термінознавства у вітчизняному мовознавстві не втрачають своєї актуальності. Аналіз робіт, присвячених проблемі терміна та термінології, показує постійне прагнення лінгвістів розширити область дослідження. Неодноразові спроби сформулювати однозначне визначення поняття «термін» виявилися малопродуктивними, причиною чого, на думку Л. Івіної, є багатогранність цього феномена [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні десятиліття вивчення даного пласта лексики в нових аспектах змінило традиційно встановлені кордони їх опису й значно розширило область досліджень. В умовах зростання якісно нових наукових

досягнень (комп'ютерних та телекомунікаційних технологій) термінологія відчуває істотний вплив екстралінгвістичних чинників.

У своїй статті «Поняття «термін» у сучасному науковому просторі» ми зазначали, щодо розуміння поняття «термін» можна виділити декілька підходів. Прихильники структурного підходу розглядають термін як особливе слово, яке протиставляється за своєю семантичною і граматичною структурою загальнонавчальному. Прихильники функціонального підходу поставили під сумнів таке трактування поняття та дотримуються думки про те, що термін – це функція, тип вживання лексичної одиниці. Цієї думки дотримуються наступні вчені: Б. Головін, В. Лейчик, Т. Кияк та інші.

Важливо зазначити, що в існуючих визначеннях поняття є невідповідність між встановленими визначенням ознак та властивостей терміна та його реальному мовленнєву використанню. Так, проаналізувавши деякі медичні терміни та терміни певних наук, можна стверджувати, що термін не завжди точно виражає спеціальне поняття, не завжди однозначний та виражає лише одне поняття; не завжди входить лише в одну терміносистему; не завжди має точні семантичні кордони та не виражає точно поняття. Тож тут чітко окреслюються два підходи до вивчення терміна: нормативний, який був започаткований Д. Лоте та дескриптивний, започаткований Г. Винокуром [10].

Дискусійним питанням сучасного українського термінознавства є відсутність єдиної думки з приводу цілеспрямованості або хаотичності самого процесу термінотворення. Думки вчених розходяться в питанні безпосередньої участі людини у створенні нового терміна. У лінгвістичній літературі існує дві протилежні точки зору щодо характеру формування терміносистем. Деякі вчені вважають, що терміни не «з'являються», а «придумуються», «творюються» (Г. Винокур, А. Хаютін) «створюються» (Е. Толікіна), «конструюються» (С. Вільчинський), в міру усвідомлення їх необхідності, а значення новим словам, на думку Г. Винокура, надаються так, як необхідно для їх використання за логікою наукового дослідження [4].

Ряд вчених, вважаючи, що придуманих слів практично не існує (Л. Веденіна). Для позначення нової реальності у мові, відбувається пристосування до наявного арсеналу термінологічних одиниць, або запозичення з іншої мови. Таким чином, завжди простежується зв'язок зі старими словами.

Вчені виділяють в якості джерела появи нових слів – переосмислення та запозичення, аргументуючи тим, що іноземне слово рідко входить в мову зусіма значеннями. Л. Веденіна вважає, що, запозичуючи іноземне слово, мова відкидає ряд значень і починає «творити слова заново», додаючи йому додаткові значення, які виростили з особливостей використання слова на новому національному ґрунті. Паралельно зі зміною сенсу відбувається зміна форми (конверсія) [3, с. 72–76].

Розбіжності серед поглядів лінгвістів є з приводу питання про те, яку функцію виконує термін: чи називає термін поняття або визначає його, тобто чи виконує він номінативну функцію або дефінітивну. Г. Винокур вважає, що терміни – це не особливі слова, а тільки слова в особливій функції – функції назви. У функції називання часто виступають і слова цілком

повсякденного значення, тобто побутові слова можуть бути термінами. Але побутовий термін – це назва речі, а науково-технічний термін – назва поняття [4].

Академік В. Виноградов висунув тезу про дефінітивну функцію терміна. Його точку зору розділяє Л. Капанадзе, вважаючи, що термін не називає поняття, як звичайне слово, а поняття йому приписується, як би прикладається до нього. Значення терміна – це визначення поняття, дефініція, яка йому приписується [6, с. 77].

Ми вважаємо, що специфіка терміна саме в тому і полягає, що він, на відміну від звичайного слова, в один і той же час і називає, і визначає поняття, тобто виконує дві функції: номінативну та дефінітивну.

Ще однією проблемою сучасного термінознавства є виділення загальнонаукової, загальнотехнічної, галузевої та вузько направленої термінології. У зв'язку з появою нових наук та відкриттям нових явищ виникає потреба давати назви все новим та новим явищам і поняттям, при цьому багато слів спільної мови набувають певну якісну специфіку, відбувається спеціалізація їх значень [9]. Загальні та загально технічні терміни – це терміни, які використовуються в кількох областях науки та техніки. Галузевих термінів – це терміни, властиві тільки одній певній галузі знань. Вузькоспеціальні терміни – це терміни, що мають значення, характерні певній спеціальності даної галузі.

Серед лінгвістичних проблем, пов'язаних з розбудовою українських термінів, що містять специфічні національно-мовні риси, Н. Базикіна та Н. Огурецька виокремлюють наступні:

- 1) виявлення англіцизмів (американізмів) у різних терміносистемах і наукове обґрунтування доцільності їх ужитку;
- 2) з'ясування ролі й місця інтернаціоналізмів та їх національних відповідників у різних терміносистемах;
- 3) способи відбору назв опредметнених дій;
- 4) способи відбору найменувань опредметнених ознак;
- 5) орфоепічні й орфографічні проблеми [2].

Тож питанням термінології вченими протягом тривалого часу приділялось багато уваги. Так, питання термінології, на думку В. Сіфорова та Т. Канделакі, – це не тільки національно-історична, а й інтернаціональна проблема історії світової науки, історії людських цивілізацій та пошуків взаєморозуміння між народами [8, с. 47]. На сьогодні перед мовознавцями виникає проблема необхідності узгодження й адекватного сприйняття термінології не тільки фахівцями вузького профілю, а й більш широким колом користувачів [7, с. 14].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У зв'язку з цим стає зрозуміло, чому питання теорії та практики термінології набувають наразі все більшої актуальності. З одного боку, дослідники зосереджують увагу на конкретних питаннях, пов'язаних зі створенням та вдосконаленням незліченних приватних термінологій, з іншого – вони надають великого значення загальній теорії цього питання, загальним принципам та методам, виробленим лінгвістами.

Тож, для розвитку термінологічної компетентності студентів-іноземців необхідно розуміти сучасні про-

блеми функціонування термінів у різних термінологічних дискурсах, особливості формування терміносистем та інші питання термінології, а також вміти аналі-

зувати різні підходи до вивчення проблем у сучасному термінознавстві та знати етимологію походження термінів.

Список використих джерел

1. Арефьев А. Л. Российские вузы на международном рынке образовательных услуг. – М. : Центр социального прогнозирования, 2007. – 700 с.
2. Базикіна Н. Ю., Огурецька Н. П. Історія та сучасні проблеми української термінології / Н. Ю. Базикіна, Н. П. Огурецька. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2014/Philologia/8_154948.doc.htm.
3. Веденина Л. Г. Теория межкультурной коммуникации и значение слова [Текст] / Л. Г. Веденина // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 5. – С. 72–76.
4. Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии // Труды Моск. Ин-та истории, философии и литературы. – Т. V. Сборник статей по языковедению. – М., 1939. – С. 3–54.
5. Ивина Л. В. Лингво-когнитивные основы анализа отраслевых терминисистем (на примере англоязычной терминологии венчурного финансирования). – М. : Академический проект, 2003. – 304 с.
6. Капанадзе Л. А. О понятиях «термин» и «терминология» / Л. А. Капанадзе // Развитие лексики современного русского языка. – М. : Наука, 1965. – С. 77.
7. Русакова А. В. Лингвистическая модель двуязычного электронного текста ориентированного словаря юридических терминов: на материале Конституции Российской Федерации, Конституции Французской Республики и Конвенции о защите Прав человека и основных свобод: дисс. ... канд. филолог. наук. – Тюмень, 2008. – С. 14.
8. Сифоров В. И., Канделаки Т. Л. Методологические аспекты терминологической работы (испытания КНТТ) // Международный симпозиум «Теоретические и методологические вопросы терминологии». – М.: 1979. – С. 47.
9. Судовцев В.А. Научно-техническая информация и перевод Пособие по английскому языку : уч. пособие. – М. : Высшая школа, 1989. – 232 с.
10. Фурт Д. В. Поняття «термін» у сучасному науковому просторі / Д. В. Фурт // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Перекладознавство та міжкультурна комунікація. – 2016. – Вип. 5. – С. 114–117. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvxdupmk_2016_5_23.
11. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge : Council of Europe, 2001. – 260 p.

Д. В. Фурт,

Донецкий национальный университет экономики и торговли им. Михаила Туган-Барановского,
г. Кривой Рог, Украина,

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ

В статье проанализированы и обобщены проблемы терминологии; рассмотрены взгляды ученых на статус термина в современном языкознании; обоснованы достижения и проблемные вопросы современных терминологических исследований; определены лингвистические основы формирования терминологической компетентности. В статье также определены приоритетное направление работы университетов для повышения конкурентоспособности и обозначена роль студентов-иностранцев в этом процессе; определены цели привлечения иностранных студентов в украинские вузы и проанализированы аспекты формирования терминологической компетентности.

Ключевые слова: терминоведение; срок; терминология; терминисистема; терминологическая номинация; студенты-иностранцы.

D. V. Furt,

Michael Tugan-Baranovsky Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine

LINGUISTIC ASPECTS OF THE FOREIGN STUDENTS TERMINOLOGICAL COMPETENCE FORMATION

The article analyzes and summarizes the problems of terminology; the views of scientists on the status of the term in modern linguistics are considered; the achievements and problematic issues of modern terminological research are substantiated; the linguistic foundations of the terminological competence formation are defined. The article also defines the priority direction of the universities for increasing competitiveness and outlines the role of foreign students in this process; the goals of attracting foreign students to Ukrainian universities were determined and aspects of the terminological competence formation were analyzed.

Key words: terminology; term; terminology system; terminological nomination; foreign students.

Рецензенти: *Мещанинов О. П.*, д-р пед. наук, професор;
Костьва Т. Б., канд. пед. наук, доцент кафедри.

© Фурт Д. В., 2017

Дата надходження статті до редколегії 16.11.17